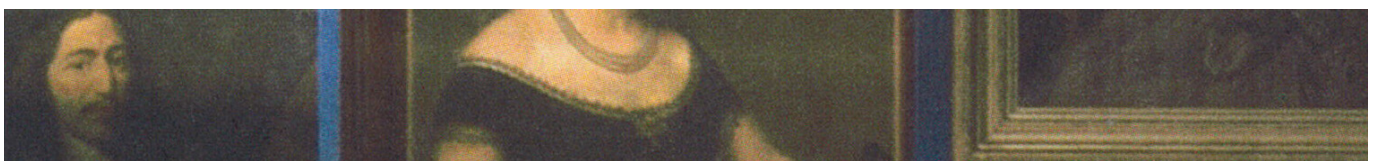

Jaarverslag 2005

Collecties

Jaarverslag 2005

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Inspectie rijkscollecties	7
2.1	Het toezichtsveld	7
2.2	Inspectiemethode	10
2.3	Proportioneel toezicht	10
2.4	Klankbordgroepen	11
2.5	Facetrapportages	11
2.6	Inspectie van (museale) instellingen / algemeen	13
2.7	Inspectie verzelfstandigde rijksmusea	14
2.8	Bevindingen bij de inspectie van (museale) instellingen	15
2.9	Uitbreiding van het inspectieveld	22
2.10	Inspectie niet-rijksmusea	23
2.11	Risicobeheer	23
3	Wet tot behoud van cultuurbezit	25
3.1	Inspectiebezoeken	26
4	Internationale regelgeving, verdragen en douanezaken	27
4.1	Douanemeldingen van problematische zendingen	27
4.2	Samenwerking met douane	27
4.3	Europese Unie	28
4.4	Irak (Sanctieregeling Irak 2004 II)	29
4.5	Haagse Conventie	29
4.6	UNESCO	29
4.7	Werkgroep Handhaving nieuwe cultuurwetgeving	29
4.8	Stuurgroep Conferentie	30
4.9	Matra projecten	30
4.10	Bezoek Japanse delegatie	31
4.11	Training Cultural Property Crime	31
	Bijlage: Overzicht afgegeven cultuurvergunningen 2005	34

Het jaar 2005 stond voor de afdeling Collecties in het teken van de overgang naar de nieuwe situatie van de gefuseerde Erfgoedinspectie. Vorm en inhoud van dit jaarverslag zijn daar een voorbeeld van omdat wij hier mee toegaan naar de wijze waarop de collega's bij de Archieven, Archeologie en Monumenten dat doen: een uitgebreid verslag van de ontwikkelingen en inspectie-ervaringen in het veld.

Voor de sector Collecties (in 2005 nog de Inspectie Cultuurbezit) was en is zo'n verslag geen wettelijke verplichting. Gezien de heterogeniteit van het museale veld en de museale collecties en de differentiatie van de taken van de sector Collecties ligt zo'n jaarlijks verslag misschien ook minder voor de hand, maar voor u ligt de eerste poging daar zinvol inhoud aan te geven.

2005 was ook het jaar waarin wij voor onze verschillende taken definitieve handleidingen voor de eigen medewerkers maakten en aandacht besteedden aan de toegankelijkheid van o.a. het uitgebreide documentatiemateriaal bij de Wet tot behoud van cultuurbezit. Aan het eind van het jaar verliet dr. Arjan de Koomen ons met als afscheidscadeau het inmiddels veelbesproken rapport *Buitenstaanders. Rijkscollectie in de open lucht*.

2.1 Het toezichtsveld

In 1997 publiceerde de Inspectie Cultuurbezit het rapport *Rijk en divers* over de omvang van de rijkscollectie en de eventueel daarbij behorende rijksverantwoordelijkheid.¹ De conclusie van dit rapport was dat het slechts een historisch toeval was dat een aantal rijksmusea was verzelfstandigd en onder het toezicht van de Inspectie Cultuurbezit was gesteld. Het betrof hier alleen de musea die ressorteerden onder de Directie Cultureel Erfgoed van het Ministerie van OCW. In de jaren 1994-1995 werden ze verzelfstandigd.

Die conclusie werd onderschreven in het rapport *Museale collecties van het rijk* dat de Algemene Rekenkamer in 2000 uitbracht.² Het was duidelijk dat twee aanpassingen noodzakelijk waren voor een uniform toezicht op de rijkscollectie zoals de Rekenkamer dat bepleitte. Er was een nieuwe regeling nodig die, naast de Wet op de verzelfstandiging van de rijksmusea, het toezicht op deze musea zou regelen. Daarbij moest er een overzicht opgesteld worden van museale instellingen die onder dit toezicht zouden moeten vallen. Helaas is het ontwerpen van een nieuwe regeling voor het toezicht op de rijkscollecties gekoppeld aan de vernieuwing van het oude KB 84; dit regelt het beheer en toezicht van de voorwerpen in rijks eigendom die niet bij een museum in beheer zijn maar bij het Instituut Collectie Nederland. Omdat zo'n nieuwe regeling een grote mate van instemming van de ambtelijke organisaties van andere departementen vereist, bestond er ten tijde van het schrijven van dit jaarverslag nog steeds geen consensus over de regeling en de uitvoering daarvan.

Ondertussen was de Inspectie al met verscheidene departementen en daaronder ressorterende museale instellingen in gesprek. De meeste departementen reageerden enthousiast op het idee dat er toezicht zou zijn op hun museale collecties, temeer omdat zij hiervoor zelf de kennis niet in huis hebben. Zo inspecteert de Inspectie nu sinds 2004 de verschillende musea van het Ministerie van Defensie; voor het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit inspecteert zij Kasteel Groeneveld en voor het Ministerie van Financiën het Geld- en Bankmuseum. Ook zijn er sinds 2005 gesprekken gaande met het Belasting & Douanemuseum, dat eveneens onder Financiën ressorteert.

Het is voor de Inspectie buitengewoon onbevredigend dat de enige musea binnen de rijksverantwoordelijkheid waarmee tot nu toe geen goede afspraken zijn gemaakt, de musea zijn van het eigen departement, namelijk die van de Directie Kunsten en de Directie

¹ Door mw. A. Baving is in opdracht van de Inspectie Cultuurbezit onderzoek verricht naar de (mogelijke) uitbreiding van de inspectietaak naar andere dan de voormalige rijksmuseale instellingen. Zie haar rapport *Rijk en divers. Verslag van een onderzoek naar de rijkscollecties van de verschillende ministeries*, Inspectie Cultuurbezit, Ministerie van OCenW, februari 1997 (herziene versie).

² Algemene Rekenkamer, *Museale collecties van het rijk*, 2000 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2000-2001, 27 470, nrs. 1-2, m.n. pp. 21-23).

Media, Letteren en Bibliotheken. Als argumentatie is wel aangevoerd dat het hier collecties betreft die geen rijkseigendom zijn. Maar ook rijksmuseumen die in 1994-1995 verzelfstandigd zijn, beheren collecties die niet aan de Staat toebehoren. Bovendien heeft de staatssecretaris onlangs in haar nota over museale strategie, *Bewaren om teweeg te brengen*,³ gezegd dat ook de collecties van de vier musea die voor honderd procent door OCW gesubsidieerd worden (het Afrika Museum, Princessehof, Teylers Museum en het Joods Historisch Museum), in de nabije toekomst geïnspecteerd zullen worden.

Het toezicht van de Inspectie zal zich dus in de nabije toekomst over vier soorten collecties uitstrekken:

- 1 Rijkseigendom bij een verzelfstandigd rijksmuseum met beheersovereenkomst
- 2 Rijkseigendom bij een museum zonder beheersovereenkomst
- 3 Eigendom overwegend van een stichting in bruikleen aan de Staat met een beheersovereenkomst
- 4 Eigendom van een stichting waarbij het collectiebeheer voor honderd procent door de Staat wordt gesubsidieerd.

Als we de musea die nu al onder het toezicht van de Inspectie vallen en die waarmee zij al contact heeft over een eventuele inspectie volgens deze indeling rangschikken, krijgen we het volgende beeld:

- 1 Rijkseigendom bij een verzelfstandigd rijksmuseum met beheersovereenkomst
 - a Rijksakademie van Beeldende Kunsten, Amsterdam
 - b Het Rijksmuseum, Amsterdam
 - c Paleis Het Loo Nationaal Museum, Apeldoorn
 - d Het Nederlands Openluchtmuseum, Arnhem
 - e Koninklijk Militair-Historisch Museum (Legermuseum), Delft
 - f Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis, Den Haag
 - g Museum Meermanno, Den Haag
 - h Museum Mesdag, Den Haag
 - i Museum de Gevangendoor, Den Haag
 - j Het Koninklijk Penningkabinet, Leiden (opgegaan in het Geld- en Bankmuseum)
 - k Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Den Haag
 - l Museum Huis Doorn, Doorn
 - m Rijksmuseum Het Zuiderzeemuseum, Enkhuizen
 - n Rijksmuseum Twenthe, Enschede
 - o Museum Boerhaave, Leiden

³ Medy C. van der Laan, *Bewaren om teweeg te brengen: museale strategie*, ministerie van OCW, 2005

- p Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden
- q Rijksmuseum van Oudheden, Leiden
- r Rijksmuseum voor Volkenkunde, Leiden
- s Nederlands Instituut voor Scheeps- en Onderwater Archeologie, Lelystad
- t Museum Kasteel Radboud, Medemblik
- u Rijksmuseum Muiderslot, Muiden
- v Collectie Kam, Museum het Valkhof, Nijmegen
- w Kröller-Müller Museum, Otterlo
- x Museum Slot Loevestein, Poederrijen
- y Nederlands Architectuurinstituut, Rotterdam

2 [Rijkseigendom bij een museum zonder beheersovereenkomst](#)

- a Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen en Museum Bronbeek, Arnhem
- b Kasteel Groeneveld, Baarn
- c Marinemuseum, Den Helder
- d Mariniersmuseum, Rotterdam
- e Instituut Collectie Nederland, Rijswijk
- f Ruïne van Brederode, Santpoort
- g Militaire Luchtvaart Museum, Soesterberg
- h Ruïne van Teylingen, Voorhout

3 [Eigendom overwegend van een stichting in bruikleen aan de Staat met een beheersovereenkomst](#)

- a Van Gogh Museum, Amsterdam
- b Nederlands Scheepvaartmuseum, Amsterdam
- c Museum Catharijneconvent, Utrecht
- d Geld- en Bankmuseum, Utrecht

4 [Eigendom van een stichting waarbij het collectiebeheer voor honderd procent door de Staat wordt gesubsidieerd \(deze musea zijn nog niet geïnspecteerd\)](#)

- a Filmmuseum, Amsterdam
- b Joods Historisch Museum, Amsterdam
- c Theater Instituut, Amsterdam
- d Tropenmuseum, Amsterdam
- e Afrika Museum, Berg en Dal
- f Letterkundig Museum, Den Haag
- g Teylers Museum, Haarlem
- h Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Hilversum
- i Princessehof Nationaal Keramiekmuseum, Leeuwarden
- j Belasting & Douanemuseum, Rotterdam

De Inspectie is van mening dat bij ieder toezichtarrangement waarbij zij betrokken is een beheersovereenkomst tussen de museale stichting en het rijk, oftewel het betrokken departement zou moeten bestaan. Bij deze beheersovereenkomst hoort dan tevens een inspectiereglement dat frequentie, aan de Inspectie te leveren informatie, openbaarheid van de rapporten en dergelijke regelt. Waar er nog geen beheersovereenkomst is tussen museale instelling en overheid zou een intentieverklaring tussen de Erfgoedinspectie en het betrokken departement voorlopig de onderlinge verhoudingen kunnen regelen.

2.2 Inspectiemethode

Het blijft noodzaak de eigen inspectiemethode kritisch te bekijken. Ook in 2005 heeft de Inspectie een aantal malen intern en met de statisticus de inspectiemethode besproken om de inhoud en de overal gelijke toepassing ervan te bewaken. Naar aanleiding hiervan zijn enkele kleine wijzigingen of aanscherpingen aangebracht, vooral in de ondersteunende steekproefonderzoeken.

In 2005 is ook veel aandacht besteed aan het volgen van de ontwikkelingen op het gebied van museaal collectiebeheer gebaseerd op risicoanalyses. Methodes hiervoor zijn de afgelopen jaren uitgewerkt door auteurs als J. Ashley Smith, R. Waller en S. Michalski. In Nederland wordt dit onderwerp gevolgd door het Instituut Collectie Nederland (ICN) en de provinciaal museumconsulenten en verder ontwikkeld door het ICN. In het najaar van 2005 namen enkele inspecteurs deel aan de bijeenkomsten over risicoanalyses in collectiebeheer die werden georganiseerd door het ICN en door de sectie Kastelen en Landhuizen met een museale functie van de Nederlandse Museumvereniging. In december organiseerde de Inspectie een in-company training *Risk assessment for Collections* die geleid werd door Jonathan Ashley Smith. Onderdeel hiervan was een studiedag te Delft, waaraan zeer gewaardeerde medewerking werd verleend door de collega's van de Delftse gemeentelijke musea.

Ook andere ontwikkelingen in het museale veld werden gevolgd. In oktober werd de Inspectie uitgenodigd door de Stichting Museumregistratie voor een gesprek over kwaliteitszorg in musea. De Vereniging van Rijksgesubsidieerde Musea was eveneens aanwezig. De Inspectie hecht zeer aan dergelijke uitwisselingen en samenwerkingsverbanden, onder voorwaarde dat die verenigbaar zijn met haar toezichthoudende rol.

2.3 Proportioneel toezicht

De laatste tijd is er meer oog voor het feit dat de capaciteit van toezichthouders nooit voldoende zal zijn om overal intensief te inspecteren. Er moeten dus keuzes gemaakt worden die duidelijk zijn voor de geïnspecteerden: er dient inzicht te zijn in wat wel of niet wordt gedaan door de toezichthouder. Bovendien moeten ze onderbouwd zijn, dat draagt

bij aan hun kwaliteit en toetsbaarheid. Keuzes moeten dus worden gemaakt met behulp van een risicoanalyse. In 2004 was de Inspectie al gestart met de ontwikkeling van een eigen risicoanalyse voor het plannen van inspecties. Via een vast model wordt per instelling bezien waar eventuele risico's liggen en welke instellingen met voorrang moeten worden geïnspecteerd. In 2005 heeft de Inspectie Cultuurbezit hieraan verder gewerkt. De uitgangspunten zijn in 2005 ook gebruikt door de collega-inspecties als overwegingen bij hun jaarplanning; de toepassing van het model is specifiek uitgewerkt voor de Inspectie Cultuurbezit.

2.4 Klankbordgroepen

Op 19 april kwam de Klankbordgroep Ethiek & Methodiek bijeen om te spreken over het thema kwaliteitszorg in musea. Deze bijeenkomst sloot aan op een bespreking in 2004 over de omgang met aanbevolen (vaste) klimaatnormen en een mogelijke dan wel wenselijke verschuiving op termijn naar meer maatwerk per museum. In zo'n model zou de Inspectie kunnen kijken naar de conserveringsnormen van de diverse musea zelf, naar de wijze waarop deze conserveringsnormen zijn onderbouwd en gedefinieerd en naar de structurele monitoring en de beheersing van het museumklimaat.

Een dergelijk museum-specifiek systeem staat of valt echter met een onderliggende risicoanalyse van de eigen collectie, waarop de normen gebaseerd moeten zijn, en een zekere mate van kwaliteitszorg, om dit systeem vruchtbaar te blijven gebruiken in het dagelijks beheer. Dit was het onderwerp van gesprek in 2005. *Bench-marking*, waarbij een museum wordt afgewogen tegen een aantal vergelijkbare musea, is een vorm van kwaliteitszorg, maar er zijn ook andere mogelijkheden, bijvoorbeeld een *peer review*, waarbij een museum zich onderwerpt aan de kritische blik van een aantal gelijke collega-musea. Op dit moment wordt in de Nederlandse museumwereld nog weinig gedaan aan kwaliteitszorg. Dit is echter wel een voorwaarde voor het tweedelijns toezicht, dat op dit moment voor de musea en het ICN vanwege het ontbreken van een intern systeem van kwaliteitszorg nog niet van toepassing kan zijn.

De klankbordgroepen Conservering en Registratie zijn dit jaar niet bij elkaar gekomen. De vele interne werkzaamheden die de fusie met zich meebracht, lieten hiervoor geen ruimte.

2.5 Facetrapportages

Buitenstaanders

Eind 2005 verscheen de facetrapportage *Buitenstaanders. Rijkscollectie in de open lucht*. Dit rapport is een inventarisatie van de visies van de musea en van de Inspectie zelf op het behoud en beheer van objecten in de buitenlucht. Hier kunnen niet de gebruikelijke

museale normen gelden omdat ze blootstaan aan invloeden en risico's waar je als museum maar zeer ten dele invloed op kunt uitoefenen. Buitenobjecten krijgen in veel musea ook niet de aandacht die zij behoeven. In de openluchtmusea zijn er wel afdelingen voor het bouwtechnisch beheer van de buitenobjecten, maar ontbreken conservatoren. Bij andere musea vormen de buitenobjecten niet meer dan een aanhangsel bij het takenpakket van een conservator. Als er sprake is van een buitencollectie van een zekere omvang, is het onontkoombaar daarvoor een verantwoordelijke aan te stellen. Gelet op de problemen die zich voordoen bij het behoud van buitenobjecten, is het bovendien noodzakelijk om restauratoren met specialistische kennis in dienst te nemen, of regelmatig in te schakelen. Voor objecten die in musea staan, geldt het adagium dat zo weinig mogelijk in het object moet worden ingegrepen en het behoud ervan vooral via de preventieve weg moet worden nagestreefd. Bij buitenobjecten kan dat niet en geldt juist dat er wel vaak moet worden ingegrepen.

Onderhoud en restauratie worden te veel ad hoc aangepakt. Musea zullen in de toekomst waardestellend onderzoek en risicoanalyses moeten uitvoeren om tot een meer beredeneerd collectiebehoud te komen. Op basis hiervan moeten onderhoudsniveau en frequentie bepaald worden. Het invoeren van deze aanpak zal uiteraard enige tijd vergen. Vanuit een zelfde analyse moeten beslissingen worden genomen over vraagstukken als behoud in situ, internering en replicering.

Sommige werken van de rijkscollectie zullen vanwege hun extramurale opstelling 'opgebruikt' worden. Dit is niet bij voorbaat onacceptabel, maar voorwerpen die dat lot niet verdienen, moeten door het museum geselecteerd worden. De Inspectie zal dan toezien op de kwaliteit van die selectie en de actualisering ervan.

Het is belangrijk dat het periodieke onderhoud op basis van reële kosten wordt begroot. In sommige gevallen schieten de huidige budgetten van de musea voor onderhoud tekort. Uitstel van onderhoud, hiervan het mogelijke gevolg, brengt extra kosten met zich mee. De Staat, eigenaar van deze objecten, zou daarom met extra financiering mogen komen. Het is een goed idee om voor de categorie buitenstaanders een apart fonds, een klein Deltaplan, in het leven te roepen. Musea worden zo gestimuleerd om achterstallig onderhoud in te halen en nieuwe onderhoudsplannen op te zetten.

De verschijning van het boek kreeg onmiddellijk veel aandacht door een publicatie op de voorpagina van *de Volkskrant* van 1 februari 2006. De krant publiceerde zes kleurenfoto's van een versuikerd beeld in de tuin van het Rijksmuseum met daaronder een kort bijschrift. De dag daarna verschenen er artikelen in *de Volkskrant* en *NRC Handelsblad*. In het voorjaar van 2006 organiseert de Inspectie een themamiddag over de Buitenstaanders.

Binnenklimaat in musea

In 2003 startte de Inspectie Cultuurbezit een omvangrijk onderzoek naar het binnenklimaat in drie musea: de Gevangenpoort, het Mauritshuis en het depot van het Nederlands

Scheepvaartmuseum. De drie geselecteerde casussen zijn collecties in een uiteenlopend bouwtype, met verschillende installatietypes. Het onderzoek bestaat uit twee delen. Het eerste deel wordt uitgevoerd door de Technische Universiteit Eindhoven onder leiding van dr. ir. H.L. Schellen en bestaat uit het technische onderzoek van de eigenschappen van het gebouw en de fysieke luchtkwaliteit. Gedurende twee jaar zijn hiervoor in de drie musea metingen gedaan. Vier studenten studeerden op de aspecten af binnen dit onderzoeksproject. Het onderzoek werd extern begeleid door dr. T. Jütte van het ICN. Veel informatie werd ingewonnen door interviews die de Inspectie uitvoerde met de belangrijkste actoren: de musea (zowel collectiebeheerders als technische diensten), de Rijksgebouwendienst, en externe adviseurs voor de collectie, de gebouwen en de installaties. De Inspectie schreef zelf het rapport *Luchtspiegelingen. Procedureel onderzoek naar het binnenklimaat van drie rijkscollecties*, dat aan het eind van het jaar nog in conceptfase was. Dit onderzoek richt zich op de actoren, de instrumenten en de procedures van twee aspecten van het museale binnenklimaat: het traject van de realisatie van het binnenklimaat (bijvoorbeeld de bouw van een installatie) en het museale 'handelen' met het binnenklimaat. Het beheer van het klimaat dus, zowel bij de collectie als de gebouwbeheerder.

Tijdens het onderzoek is regelmatig een klankbordgroep van deskundigen geïnformeerd en geraadpleegd. Eind 2005 werd het onderzoek afgerond en de rapporten in conceptversie afgewerkt. In 2006 zal het eindrapport verschijnen en zullen op een studiedag de resultaten verspreid worden. Zie ook de website van de TU/e:

<http://sts.bwk.tue.nl/monumenten>

Museale bibliotheken

In 2005 werd het projectplan geschreven voor de facetrapportage over museale bibliotheken. Dit onderzoek betreft de aard, omvang, status en mate van beheer en behoud van boekencollecties in de musea die de Inspectie thans inspecteert. Over de status en het beheer van die bibliotheken is momenteel veel onduidelijk. Het onderzoek start in januari 2006 en zal afgerond worden medio 2007. Voor uitvoering van een deel van het onderzoek en het samenstellen van het rapport werd een ter zake kundige projectmedewerker gevonden die vanaf januari 2006 voor de Inspectie aan het onderzoek werkt.

2.6 Inspectie van (museale) instellingen / algemeen

De Inspectie voert periodiek overleg met de Directie Cultureel Erfgoed (DCE) over de inspectie van de rijkscollecties en andere taken waar de werkkterreinen elkaar raken. Vanuit de Inspectie wordt aan dit overleg standaard deelgenomen door hoofd en plaatsvervanger, overige inspecteurs schuiven aan al naar gelang de geagendeerde onderwerpen en belangstelling.

Een apart overleg werd gehouden met DCE over de omgang met inspectierapporten. Het

inspectieterrein Behoud & Beheer is uiteraard maar een onderdeel van het beleid, maar DCE heeft de intentie om steeds de recentste inspectierapporten actief te gebruiken in de beleidscyclus. Dit sluit ook aan op de door DCE ingezette lijn van de ontvangstbevestigingen aan de musea van inspectierapporten, waarin steeds ingegaan wordt op de inhoud van het rapport. Acute problemen worden in een apart traject aan het departement gemeld en opgelost.

De Inspectie voerde in 2005 viermaal het gebruikelijke overleg met de Rijksgebouwendienst (Rgd), waarvan eenmaal apart met het Atelier van de Rijksbouwmeester. Telkens wordt het verloop besproken van algemene Rgd-acties zoals de overdracht van installaties (voor klimaat en beveiliging), het project van de integrale beveiliging en het onderzoek naar het binnenklimaat door de Inspectie en de Technische Universiteit Eindhoven. Verder wordt op objectniveau, per museaal pand, informatie uitgewisseld over aankomende of lopende verbouwingen, aanpassingen, onderhoudsproblemen en werkzaamheden die (rechtstreeks of indirect) betrekking hebben op conservering en risicobeheer van de collectie. Aan bod kwamen hierbij: het Raamsteeggebouw in Leiden, het Rijksmuseum, het Nederlands Openluchtmuseum (de bunker in Schaarsbergen en het depot in Tiel), de Gevangenpoort, Huis Doorn, het Mauritshuis en de Galerij Willem V, het Muiderslot en het Van Gogh Museum.

2.7 Inspectie verzelfstandigde rijksmusea

In 2005 zijn de volgende inspectierapporten voltooid en aan de betreffende staatssecretaris aangeboden:

Museum Boerhaave (2002-2005)
Museum Bronbeek (2004)
Museum het Catharijneconvent (2005)
Van Gogh Museum (2003-2004)
Instituut Collectie Nederland (2004)
Legermuseum (2004-2005)
Marinemuseum (2005)
Nederlands Scheepvaartmuseum (2002-2004)
Museum Mesdag (2002-2004)
Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (2003-2005)
Rijksmuseum Twenthe (2004-2005)
Rijksmuseum voor Volkenkunde (2003-2005)

Aan het eind van het verslagjaar werd nog gewerkt aan de inspectierapporten van het Geld- en Bankmuseum (2005); Kasteel Groeneveld (2005); Joods Historisch Museum (2005);

Collectie Kam (2005); Kröller-Müller Museum (2005-2006); Slot Loevestein (2001-2004); Mariniersmuseum (2005-2006); Nederlands Architectuurinstituut (2005); Nederlands Instituut voor Scheeps- en Onderwater Archeologie (2004-2005); Rijksakademie van Beeldende Kunsten (2003-2005); Rijksmuseum van Oudheden (2002-2005); Zuiderzeemuseum (2004-2005).

2.8 Bevindingen bij de inspectie van (museale) instellingen

Museum Boerhaave, Leiden

In Museum Boerhaave werd de restauratie van de Auzoux-modellen gevolgd, waarvoor het museum extra geld van het departement kreeg nadat de Inspectie de urgentie van het project bevestigd had. In diezelfde maand startte de inspectie van het museum. Er werd ruimschoots aandacht besteed aan de plannen voor de inrichting van het nieuwe externe depot aan de Raamsteeg te Leiden. Verder werd een inspectie met steekproef uitgevoerd en werd het positief getoonzette inspectierapport 2002-2005 vastgesteld.

De ruïnes van Brederode en Teylingen, Santpoort en Voorhout

Bij de ruïnes Teylingen en Brederode is na de inspectie van 2002 geen vooruitgang geboekt in het vaststellen van de juridische status en omvang van de collecties. Hierover vond verschillende keren overleg plaats met DCE en het ICN dat een gedeelte van de collectie Brederode beheert. Ondanks herhaald aandringen beschikte de Inspectie aan het eind van het jaar nog niet over enige informatie over de collecties. De Inspectie is voornemens de Staatssecretaris in 2006 te verzoeken haar van het toezicht op de beide ruïnes te ontheffen.

Museum Bronbeek, Arnhem

Museum Bronbeek was het eerste rijksmuseum van het ministerie van Defensie dat werd geïnspecteerd. Naast de museale functie heeft Bronbeek ook een rol als tehuis voor oud-militairen. Museum Bronbeek is een museum in beweging: er wordt hard gewerkt om de registratie en conservering van de collectie op orde te krijgen, er is een nieuw depot gebouwd en binnen een aantal jaren is herinrichting van de tentoonstellingsruimtes gepland. De organisatie en het beheer van de Defensiecollecties is in verandering, binnen Defensie wordt gestreefd naar een krijgsmachtbreed museaal beleid.

Museum het Catharijneconvent, Utrecht

De inspectie van het museum stond ook in 2005 in het teken van de verbouwing en herinrichting. Na de tentoonstelling over Kruistochten (van september 2005 tot en met januari 2006) is het museum hiervoor gesloten. In verband met de bouwactiviteiten is de collectie grotendeels buitenshuis opgeslagen. Het huidige kantoorpand wordt verbouwd tot depotgebouw en er komt een geheel nieuwe vaste opstelling. Tijdens de inspectie ging veel

aandacht uit naar de problematiek van de bestaande en de in de nieuwe situatie gewenste klimatologische omstandigheden. De huidige klimaatinstallatie is inmiddels zo'n 25 jaar oud en heeft een te geringe capaciteit. Weliswaar hebben in het kader van het Deltaplan in de loop der tijd aanpassingen en gedeeltelijke vervangingen plaatsgevonden, maar optimaal functioneerde de klimaatbeheersing niet. Er zijn hierover de afgelopen jaren dan ook diverse onderzoeksrapporten en nota's opgesteld door museum en Rijksgebouwendienst voor de verbouwing en herinrichting, die zijn meegenomen in het inspectierapport. Het museum zal heropenen in 2006.

Museum Huis Doorn, Doorn

De actiepunten uit het rapport van 2004 zijn intensief opgevolgd. Bij een inspectie van de kap, waarin de Inspectie al eerder een aantasting signaleerde door de huisbokter, werd in het voorjaar van 2005 ook zwam ontdekt. De reactie daarop van het museum was adequaat en snel en eind 2005 zijn de eerste werkzaamheden in het door zwam aangetaste deel uitgevoerd. De collectie op zolder wordt hiervoor volledig uitgehuisd. Meteen wordt deze ook behandeld tegen insectenvraat; textiel en hout zijn sterk aangetast. De Inspectie heeft hierop intensief toezicht gehouden, verslag gelegd en gecorrespondeerd en de externe opslaglocatie bezocht. Ook over de catering in het museum en een bruikleen aan Duitsland is overleg gevoerd.

Galerij Willem V / Mauritshuis, Den Haag

De collectie in de Galerij Willem V, die onder het Mauritshuis ressorteert, stond blootgesteld aan dezelfde bouwriscico's als de Gevangenpoort. Uit de risicoanalyse, uitgevoerd in 2004 op aandringen van de Inspectie, en de inschatting van het verloop en de omvang van de bouwwerken, bleek voor de Inspectie de noodzaak van de uithuizing van de collectie. Het museum heeft de schilderijencollectie uitgehuisd en ondergebracht in de ICN-depots in Rijswijk. Ter plaatse werden net als in de Gevangenpoort schademechanismen verder gemonitord.

De stofvorming was aanzienlijk en trillingen overschreden tijdens de sloopwerken het tienvoudige van de norm door het ICN aanbevolen. In december deed zich een ernstige calamiteit voor ten aanzien van het klimaat, waarbij het interieur van de Galerij aanzienlijke schade opliep. De Inspectie heeft deze intensief opgevolgd en gerelateerd aan de bouwwerkzaamheden. Een andere bijna-calamiteit was een ontwerpwijziging waardoor de museale bedrijfsvoering – vooral het transporteren van schilderijen in en uit de zaal – onmogelijk was geworden.

Voor het Mauritshuis zelf was er enkel overleg over het brandrisico, dat gesignaleerd werd door de Inspectie en nadien ook door de Rgd en de RDMZ.

Geld- en Bankmuseum, Utrecht

Het nieuwe Geld- en Bankmuseum bevindt zich, na een fusie tussen het Koninklijk Penningkabinet in Leiden, het Muntmuseum in Utrecht en de afdeling Numismatiek van De Nederlandsche Bank in Amsterdam, in de voorbereidingsfase voor een nieuw te openen museum in het gebouw van De Munt in Utrecht. Vanwege de verbouwing in Utrecht is het pand van het voormalige Penningkabinet, waar nog een beperkt aantal medewerkers een plek had omdat de collectie er nog aanwezig was, weer volledig in gebruik genomen. De collectie van het voormalig Muntmuseum, waaronder veel productiemachines, is ondergebracht in de Eurokluisen in Lelystad. Het ontbreken van een collectieplan baart de Inspectie zorgen.

Gevangenpoort, Den Haag

2005 was voor Museum de Gevangenpoort een tumultueus jaar. Er was een groot verloop in de personele bezetting. Zo moest de facilitair manager tijdelijk het gehele museale beheer waarnemen, totdat een nieuwe conservator en nieuwe directeur Haags Historisch Museum aantraden.

Deze collectie was opnieuw het object van een intense opvolging door de Inspectie. De Inspectie besteedde vooral aandacht aan het achterstallige gebouwonderhoud dat al in 2003 door de Inspectie gesignaleerd werd en dat een risico voor de collectie vormt. In 2005 vorderde de opmaak van een restauratiedossier gestadig, maar hoogstnoodzakelijke onderhoudswerken bleven achter.

Naar aanleiding van een kortsluiting met een steekvlam stuurde de Inspectie een brandbrief aan de staatssecretaris en het museum om het hoge risico van brand te signaleren en aan te dringen op een verbetering van de elektrische installaties en de maatregelen voor detectie en bestrijding.

Een ander continu risico vormden in 2005 de omvangrijke sloop- en bouwwerken achter het museale gebouwencomplex. Het museum koos ervoor open te blijven tijdens deze werken voor Algemene Zaken en dus de collectie ter plaatse te houden. De Inspectie drong aan op de uithuizing van de meest kwetsbare en belangrijke objecten. Deze zijn vervolgens naar een extern depot gebracht en in de opstelling zijn sommige door replica's vervangen. Ook drong de Inspectie aan op de continue monitoring van de conditie van de objecten in de opstelling. Uiteindelijk werd hiervoor door de beheerder een extern bedrijf ingehuurd dat maandelijks rapporteert. Overigens werden de risicofactoren op zich gemonitord zoals stofvorming, trillingen en schokken, en de grondwaterstand. Ook het klimaat werd continu gemeten, in het kader van de werkzaamheden en het klimaatonderzoek.

Van Gogh Museum, Amsterdam

Het Van Gogh Museum werd uitgebreid geïnspecteerd en in 2005 is het inspectierapport vastgesteld voor wat betreft registratie en conservering. Er waren aanzienlijke meningsverschillen met het museum, vooral over de inschatting van bepaalde risico's,

zoals de continue lekkages door de conditie van de platte daken. Het binnenklimaat bleek overigens zeer zorgelijk, vooral in de tentoonstellingsvleugel.

De inspectie van het risicobeheer is apart nadien uitgevoerd en krijgt een apart inspectierapport in 2006.

Kasteel Groeneveld, Baarn

Sinds de vorige inspectie in 2004 heeft Kasteel Groeneveld de bosbouwcollectie afgestoten, waarmee de collectie zeer verkleind is. Aan het eind van 2005 heeft de Inspectie de laatste stand van zaken opgenomen en zijn alle geplande veranderingen besproken. In 2006 zal het rapport worden vastgesteld en zal de Inspectie met de directie en het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit verder spreken over de inzet van de Inspectie bij het toezicht.

Joods Historisch Museum, Amsterdam

Eind 2005 vond op verzoek van de directie een eerste inspectie plaats bij het Joods Historisch Museum. Hoewel de staatssecretaris in haar nota *Bewaren om teweeg te brengen: museale strategie* heeft aangegeven dat ook de 100% gesubsidieerde musea in de toekomst geïnspecteerd zullen worden, zijn hierover door het departement nog geen nadere afspraken gemaakt. Het was dus een inspectie op vrijwillige basis maar wel een die een ongekende hoge score opleverde, speciaal op het gebied van collectieregistratie. Het museum munt tevens uit in de procedures voor omgang met de collectie.

Collectie Kam, Nijmegen

Voor het eerst sinds lange tijd inspecteerde de Inspectie de rijkscollectie Kam die is ondergebracht bij Museum het Valkhof te Nijmegen. Lange tijd leek het erop dat deze collectie zou worden overgedragen aan de provincie Gelderland. Bij de Inspectie had zij daarom geen grote prioriteit, maar nu deze overdracht uitblijft, is zij weer opgenomen in het inspectieprogramma. Eens te meer constateerde de Inspectie dat een kleine organisatie en beperkte middelen een hoogwaardig collectiebeheer niet in de weg hoeft te staan.

Legermuseum, Delft

Het Legermuseum werd in de winter van 2004-2005 voor het eerst geïnspecteerd. Het was ook voor het eerst dat de Inspectie het woord abominabel gebruikte om de condities in de meeste depots te beschrijven. Het behoud en beheer in het museum is professioneel, maar het kampt met een slechte huisvesting en met achterstanden in registratie en conservering. Veranderingen in het museale beleid van het ministerie van Defensie bieden hopelijk verbetering op korte termijn. Het calamiteitenplan voor de collectie van het Legermuseum is dit jaar ook geïnspecteerd.

Marinemuseum, Den Helder

Het Marinemuseum is betrokken bij een proces van reorganisatie binnen de Koninklijke Marine en net als de andere Defensiemusea betrokken bij een proces van verandering van het museale beleid binnen het ministerie van Defensie. Het museum heeft een belangrijke rol in het uitdragen van de geschiedenis van de Koninklijke Marine. Met een kleine staf wordt veel werk verricht, maar ook constateerde de Inspectie dat er nog achterstanden zijn op het gebied van registratie, conservering en risicobeheer.

Mariniersmuseum, Rotterdam

In 2005 vond een eerste gesprek plaats met de directeur van het museum, waarbij de stand van zaken in beheer en beleid van het museum is besproken. Het Mariniersmuseum maakt samen met het Marinemuseum deel uit van de Koninklijke Marine. Het is het enige museum ter wereld dat de lange geschiedenis van het Korps Mariniers in beeld brengt aan de hand van objecten met een persoonsgebonden verhaal. De eerste inspectie zal in 2006 plaatsvinden.

Museum Mesdag, Den Haag

Het inspectierapport 2002-2004 werd dit jaar vastgesteld. Het museum werkt verder aan de voltooiing van de registratie en verbetering van de conservering van een aantal collectieonderdelen. Punt van aandacht is de depotruimte, die ontoereikend is. De Inspectie heeft aanbevolen meerjarenplannen op te stellen voor monitoring van de conditie van de collectie, voor *pest control* en registratie.

Muiderslot, Muiden

De inspectie van het Muiderslot stond geheel in het teken van de herinrichting en de verbouwing. De aanleiding was een nieuwe museale presentatie, routing en achterstallig gebouwonderhoud. Voor het binnenklimaat drong de Inspectie aan op een grondig bouwfysisch onderzoek en monitoring van het klimaat. De nieuwe presentatie biedt immers de kans om de druk van publiek en ongunstige lokale condities voor de collectie te beperken.

In een eerste fase werd de taveerne vernieuwd, en publieksgedeelten in het souterrain. Hiervoor werden allerlei risicobeperkende maatregelen op aanbeveling van de Inspectie uitgevoerd.

Een ander punt was de voorbereiding van de uithuizing van de collectie in 2006.

Naturalis, Leiden

In 2005 is Naturalis niet geïnspecteerd. Wel brachten inspecteurs een bezoek aan het Sieboldhuis in Leiden, waar materiaal uit de collectie van Naturalis en van het Rijksmuseum voor Volkenkunde in de presentatie is opgenomen. Dit bezoek concentreerde zich op de beveiligingsmaatregelen die in het pand zijn getroffen. Ook volgde de Inspectie

de ontwikkelingen rond het Raamsteeggebouw waar het museum tot een paar jaar geleden gehuisvest was en waar nog steeds collectieonderdelen zijn ondergebracht. Het is de bedoeling dat het pand wordt aangepast en dat er ook voor Museum Boerhaave en het Rijksmuseum van Oudheden depots worden gerealiseerd.

Nederlands Architectuurinstituut, Rotterdam

In 2005 inspecteerde de Inspectie voor het eerst het Nederlands Architectuurinstituut (NAi). De collectie van het NAi bestaat voor verreweg het grootste deel uit ontwerpersarchieven met tekeningen, correspondentie en andere documentatie. Van de museale collecties die het NAi beheert, is de collectie van ongeveer 1500 maquettes het grootst. Het NAi heeft in 2005 een groot deel van deze collectie ondergebracht in een nieuw ingericht extern depot dat ook de functie van open depot vervult.

Nederlands Instituut voor Scheeps- en Onderwater Archeologie, Lelystad

Eind 2005 was het inspectierapport 2004-2005 nog in behandeling. Dit rapport betreft de eerste inspectie van het NISA, dat volledig deel uitmaakt van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek en daarmee rijkscollectie is. Toevoeging van het NISA aan het inspectiepakket geschiedde naar aanleiding van de aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer in haar rapport over de museale collecties van het rijk. Aangezien het hier om een archeologische collectie gaat, is bij de inspectie van het NISA ook de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie betrokken.

Het Nederlands Openluchtmuseum, Arnhem

Het Openluchtmuseum is in 2005 goed opgeschoten met selectie en afstotingen uit de collectie. Het museum legde voorgenomen afstotingen ter procedurele toetsing voor aan de Inspectie die in alle gevallen instemde met de gevolgde, uiterst secure werkwijze. Vanwege het ontbreken van een vastgelegde taakverdeling tussen ICN, DCE en de Inspectie werden dergelijke afstotingen in veel gevallen vervolgens ook nog voorgelegd aan het ICN. De Inspectie vindt het jammer dat die departementale onduidelijkheid voor het museum tot vertraging leidt.

Veel energie staken museum en Inspectie in de vaststelling van de nog ontbrekende bijlage bij de Beheersovereenkomst. Voor de roerende collectie werd een collectieoverzicht opgesteld waaruit blijkt wat in het museum tot rijkscollectie gerekend wordt. Voor de onroerende collectie was een dergelijk document minder gemakkelijk op te stellen. Het museum heeft met de nodige moeite kunnen uitzoeken welke van de gebouwen en overige onroerende stukken op het museumterrein als rijkscollectie zijn te beschouwen en welke gebouwen als dienstgebouw, reconstructie of rekwisiet aangemerkt moeten worden. In overleg met de Inspectie werd ook hiervan tot slot een lijst opgesteld. Beide lijsten samen vormen de bijlage bij de beheersovereenkomst. Dit stuk werd aan de staatssecretaris voorgelegd die de bijlage inmiddels heeft geaccordeerd en bekrachtigd.

In de zomer meldde het museum een ernstig schimmelprobleem in het depot in Tiel. De Inspectie nam ter plaatse de situatie op en bezocht het depot nadien nog met een deskundige van het ICN. In samenspraak met het ICN deed de Inspectie aanbevelingen voor de aanpak van het probleem. De kwestie was aan het eind van het jaar echter nog niet opgelost.

Rijksakademie van Beeldende Kunsten, Amsterdam

Het conceptrapport 2003-2005 werd de Rijksakademie in oktober toegestuurd. Het definitieve verslag zal na reactie van de RAKB in 2006 worden vastgesteld.

Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Den Haag

Het RKD werd voor het eerst geïnspecteerd met een steekproefonderzoek. De inrichting daarvan vergde de nodige aanpassingen van onze standaard-steekproefmethode omdat het RKD een collectie beheert die slechts ten dele als museaal is aan te merken maar voor een groter deel documentair is. In samenspraak met de instelling en met onze statisticus drs. J. van Bolhuis werden voor deze afwijkingen bevredigende en werkbare oplossingen gevonden. Het rapport heeft nadien veel langer dan de Inspectie wenselijk acht in een conceptstadium liggen wachten op akkoord van de instelling. Het duurde lang voordat over enkele aanbevelingen uit het rapport overeenstemming werd bereikt. In het najaar vond een opvolgingsgesprek met de instelling plaats; afgesproken werd hoe om te gaan met de hoofdpunten van het rapport in het komende inspectiejaar.

Rijksmuseum, Amsterdam

In dit jaar werden bij het Rijksmuseum vooral de plannen voor een te realiseren museaal binnenklimaat gevolgd. De Inspectie maakt zich zorgen over het voornemen de museale ruimtes in het hoofdgebouw aan de binnenzijde van de buitenmuren te isoleren met het doel een binnenklimaat te realiseren met minimale schommelingen in RV en temperatuur. De Inspectie constateerde dat hiervoor ten onrechte vermeende 'klimaateisen' voor de collectie als uitgangspunt worden gehanteerd. Het lijkt ons niet realistisch dergelijke klimaateisen op te leggen in een monumentaal pand. Het valt te verwachten dat hierdoor problemen ontstaan voor gebouw en collectie. Over dit punt vond al eerder intensief overleg plaats met het museum en in het verslagjaar werd daarnaast ook overlegd met medewerkers van het ICN, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ) en van het Atelier Rijksbouwmeester. Op 26 april vond een bijeenkomst plaats waar in aanwezigheid van medewerkers van het projectbureau Het Nieuwe Rijksmuseum, het Rijksmuseum, de Directie Cultureel Erfgoed, de RDMZ, de Rgd, het ICN en de Inspectie de problematiek nogmaals bespraken. Dit overleg resulteerde in een gezamenlijke aanbeveling van de Inspectie en de kennisinstituten om de plannen te heroverwegen. De stuurgroep heeft deze aanbeveling niet overgenomen maar wel bepaald dat Inspectie en kennisinstituten geïnformeerd zullen worden over de inrichting en het functioneren van een proefopstelling

die gegevens moet genereren omtrent het toekomstige binnenklimaat in het museum. Voorts stelde de Inspectie vast dat aanbevelingen uit 2004 ter verbetering van de bewaarcondities op de Frans van Mierisstraat, de tijdelijke behuizing van het Rijksprentenkabinet en de bibliotheek, nog niet volledig door het museum zijn opgevolgd. Wel werd in maart het lekkende dak van de studiezaal gerepareerd. In 2005 werden verschillende gevallen van afstoting uit de rijkscollectie met het museum afgehandeld.

Rijksmuseum Twenthe, Enschede

Een aantal aanbevelingen uit het voorgaande rapport moest ook dit jaar weer gedaan worden. Door uitbreiding van de collectie zijn de depots van het museum te vol geworden, waarmee het beheer moeilijker wordt. De Inspectie deed aanbevelingen voor het *pest management*, een betere monitoring en aansturing van het klimaat, en voor het beheersen van luxwaarden bij de objecten.

Rijksmuseum voor Volkenkunde, Leiden

Het rapport 2003-2005 is dit jaar vastgesteld. Registratie, conservering en risicobeheer worden op professionele wijze steeds verder aangescherpt. Het museum koerst naar meer aandacht voor internationale samenwerking en meer zichtbaarheid van de 'stille' collecties. Er is nog een aantal aandachtspunten in voltooiing van de registratie en in de conservering.

Zuiderzeemuseum, Enkhuizen

In het Zuiderzeemuseum werd de inspectie 2004-2005 afgerond. Een voor het museum belangrijke gebeurtenis was het afscheid van de directeur. Deze werd opgevolgd door een interim-directeur, onder wiens leiding het museum voorbereidingen trof voor een reorganisatie. Aan de vraag of de reorganisatie gevolgen heeft voor het collectiebeheer zal de Inspectie in 2006 aandacht besteden.

2.9 Uitbreiding van het inspectieveld

In 2005 werd een aantal malen overlegd met de Directie Cultureel Erfgoed, het ICN en de Accountantsdienst over de beheersoverdracht aan de departementale organisaties van dat deel van de rijkscollectie dat staat ingeschreven bij het ICN maar langdurig wordt beheerd door de diverse ministeries. Inzet is, om de ministeries een grotere verantwoordelijkheid te geven voor het beheer. Een en ander zal worden vastgelegd in een Regeling materieel beheer museale voorwerpen bij het rijk, gebaseerd op de Comptabiliteitswet van 2001. Het is waarschijnlijk dat de inspectie van dit deel van de rijkscollectie te zijner tijd uitgevoerd wordt in samenwerking met de Accountantsdienst van het ministerie van OCW in de vorm van een tweedelijns toezicht.

2.10 Inspectie niet-rijksmusea

Op dit moment zijn verschillende overheden bezig hun museale instellingen te verzelfstandigen. In Den Haag is dat gebeurd in 2000, in Amsterdam en Rotterdam in 2005, in 2006 zal dat gebeuren onder andere in Tilburg, Maassluis en Gouda. Over het algemeen wordt daarbij het model gevolgd zoals de rijksoverheid dat in de jaren negentig heeft ontwikkeld. Niet alle overheden voorzien bij een verzelfstandiging in toezicht op de collecties. Uit bestuurlijk oogpunt is het niet invullen van deze toezichtstaak een ernstige lacune. De overheid geeft immers met de collectie het beheer van een aanzienlijk financieel en cultuurhistorisch kapitaal uit handen, waar zij vervolgens geen vorm van controle over houdt.

In Den Haag en Amsterdam is de Inspectie Cultuurbezit aanvankelijk gevraagd deze taak te vervullen. Omdat de Inspectie haar rol voornamelijk ziet in verband met de collecties van de rijksoverheid, heeft zij gaandeweg deze toezichtstaak op stedelijk niveau overgedragen aan de respectieve provinciale museumconsulenten. Hier zijn positieve ervaringen mee opgedaan en de Inspectie heeft zich in 2005, in overleg met het Landelijk Contact van Museumconsulenten, bereid verklaard ook aan andere museumconsulenten haar methode te leren zodat het museale toezicht in Nederland uniform zal geschieden.

Tevens was er een eerste overleg met het bestuur van het Museumregister om te bezien of de inspectierapporten een onderdeel zouden kunnen zijn van een kwaliteitsslag in de tweede ronde van de museumregistratie. De musea zouden niet alleen papieren versies van beleidsplannen, collectie- en calamiteitenplannen en protocollen moeten indienen, maar ook in de uitvoering daarvan verbeteringen moeten (laten) toetsen. Het overleg hierover zal in 2006 worden voortgezet.

2.11 Risicobeheer

In de laatste maanden van 2004 zijn de meeste musea die ressorteren onder het ministerie van OCW bezocht door een team van het ICN voor een *quick scan* van het risicobeheer. De Inspectie had zitting in de begeleidingscommissie, die in januari 2005 een afsluitende bijeenkomst had. Als gevolg van dit onderzoek heeft staatssecretaris Medy van der Laan geld uitgetrokken voor de beveiliging van de musea, oplopend tot 7 miljoen euro structureel vanaf 2007. In een brief aan de Tweede Kamer getiteld *Veiligheid voor collecties* heeft zij haar beleid uiteengezet. Dit biedt de musea de kans hun beveiliging en risicobeheer op een hoger peil te brengen. Vanaf 2006 zal de Inspectie hier verder toezicht op houden.

Al langere tijd bestonden er plannen voor de oprichting van een landelijk incidentenregister, waar de Inspectie altijd voor heeft gepleit. Ook in het veld zelf bestond hiervoor een grote belangstelling. De staatssecretaris kondigde zomer 2005 de oprichting aan in

haar brief aan de Tweede Kamer, en in de tweede helft van het jaar is hieraan gewerkt. Dit register werd ondergebracht bij de Koninklijke Bibliotheek, die vervolgens de Database Incidenten Cultureel Erfgoed (DICE) ontwikkelde. De Inspectie had zitting in de stuurgroep en was nauw betrokken bij de opzet. In september organiseerde de Inspectie een discussiebijeenkomst over het verzamelen van gegevens voor risicoanalyse met medewerkers van de Koninklijke Bibliotheek en het Instituut Collectie Nederland, en met Rob Waller van het Canadian Museum of Natural History, die een invloedrijke methode ontwikkelde van risicoanalyse voor museale collecties. Vooralsnog is DICE een proefproject met een aantal musea, archieven en bibliotheken in Den Haag en omgeving, maar uitbreiding naar kerken en monumenten ligt in het verschiet. Het functioneren van het incidentenregister staat of valt bij de inbreng van instellingen in het hele land. Op basis van de verzamelde gegevens kunnen analyses gemaakt worden van de risico's die het cultureel erfgoed bedreigen. Signaleringen en preventieve acties kunnen vervolgens bijdragen aan een betere bescherming van het erfgoed. De Inspectie volgt DICE met grote belangstelling.

De Nederlandse Museumvereniging heeft in 2005 een nieuwe sectie opgericht voor Veiligheidszorg en Facilitair Management. Plannen voor zo'n sectie bestonden al enkele jaren. De Inspectie juicht dit initiatief toe, en nam graag zitting in het oprichtingsbestuur. De Inspectie denkt op de achtergrond ook mee met het nationale Blue Shield comité, waar zij zitting heeft in het waarnemend bestuur.

Eén inspecteur is lid van het bestuur van het International Committee for Museum Security (ICMS), een van de comités van de International Council of Museums. Zij nam deel aan het jaarlijkse ICMS-congres, ditmaal in St. Petersburg, en hield daar een presentatie getiteld *Risk Management in Museums. Recent Developments in the Netherlands*. De ontwikkelingen in Nederland wekken internationaal belangstelling en waardering. Op grond daarvan werd diezelfde inspecteur uitgenodigd door het Getty Conservation Institute om als consultant deel te nemen aan een bijeenkomst van het Museums Emergency Programme in Bangkok. Dit is een initiatief van ICOM, ICCROM en het Getty Conservation Institute, gericht op de verspreiding van kennis op het gebied van risicobeheer, te beginnen in Azië. Tijdens de bijeenkomst stelden de deelnemers het trainingsprogramma samen.

Het gegevensbestand van de Wet tot behoud van cultuurbezit (WBC) werd overgezet van het oude programma Q&A naar Access. Daarbij is de indeling verbeterd en geschikt gemaakt voor raadpleging op Internet.

Voor het eerst sinds lange tijd heeft de Staat weer objecten aangekocht die op de lijst stonden behorende bij de WBC. De Inspectie Cultuurbezit was hierbij betrokken. Van een particulier werd het zogeheten Zwaard van Jutphaas aangekocht. Dit prehistorische zwaard dat dateert uit de Bronstijd, is toegevoegd aan de collectie van het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden. Een bijzonder omvangrijke aankoop betrof de kerncollectie van de Bibliotheca Philosophica Hermetica te Amsterdam, bestaande uit manuscripten en oude drukken. De Inspectie was vertegenwoordigd in de departementale commissie die deze aankoop begeleidde. Ook was zij vertegenwoordigd bij twee vergaderingen van de WBC-commissie van de Raad voor Cultuur.

De Inspectie heeft een overleg geïnitieerd met de Stichting Kerkelijke Kunst Nederland en twee leden van de WBC-commissie van de Raad voor Cultuur om te bezien of er nog belangrijke kerkelijke objecten of verzamelingen aan de lijst toegevoegd zouden moeten worden. De voorstellen worden in 2006 beoordeeld door de WBC-commissie.

Dit jaar heeft tweemaal driehoeksoverleg plaatsgevonden tussen de Directie Cultureel Erfgoed, de secretaris van de WBC-commissie en de Inspectie.

Helaas vond het departement ook in 2005 geen gelegenheid om bekendheid te geven aan het rapport *Van object naar samenhang. De instandhouding van ensembles van onroerend en roerend cultureel erfgoed* (juni 2004). De Inspectie was in 1998 initiatiefneemster voor de werkgroep die dit rapport schreef en hecht als mede-auteur en toezichthouder voor de WBC zeer aan een betere bescherming van de kwetsbare ensembles.

Gedurende het hele jaar was er overleg met het Museum voor Historische Landbouw-techniek over de voorgenomen opheffing van het museum en het op een goede plaats onderbrengen van de collectie. Even leek het erop dat de collectie in zijn geheel zou kunnen worden ondergebracht in het Nederlands Openluchtmuseum - een oplossing die een goede garantie zou bieden voor deze in Nederland zo unieke collectie. Helaas zijn hiervoor niet de benodigde middelen gevonden, zodat de collectie in verschillende musea zal worden ondergebracht en deels al is verkocht aan particulieren en hobbyclubs. In nauwe samenwerking met de Inspectie werd de voordracht van drie tractoren voor de lijst behorende bij de WBC door de deskundige voorbereid.

3.1 Inspectiebezoeken

In 2005 controleerde de Inspectie de volgende beschermde voorwerpen en verzamelingen:

- Portret van Jan Govertsen door Hendrick Goltzius in Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam
- Portret van Johanna Charlotte barones van Boetzelaer door Pyke Koch in Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam
- Zeventiende-eeuwse zilveren luiermant van H.C. Brechtel, Den Haag
- Twee altaarfragmenten uit de St. Jan, Den Bosch
- Zestiende-eeuwse beschilderd tafelblad, Heeswijk-Dinther
- Triptiek van Jacob C. van Oostzanen in het Museum voor Religieuze Kunst, Uden
- Veertien Kruiswegstaties van Albert Servaes uit de Abdij OLV van Koningshoeven, Berkel-Enschot
- Antwerps retabel, Zeddam
- Antwerps retabel, Den Bosch
- Vijftiende-eeuwse Mariabeeld, Boven-Leeuwen
- Marianum genaamd De Bedrukte Moeder Gods van Varsseveld, Silvolde
- Verguld zilveren monstrans in het Museum voor Religieuze Kunst, Uden
- Zestiende-eeuwse Bisschopsmijter van Sonnius in het Noord-Brabants Museum, Den Bosch
- Portret van Mr. Rutger Jan Schimmelpennick door Charles Hodges, Diepenheim
- Draaiorgel de Arabier, Amsterdam
- Draaiorgel De Puntkap, Haarlem
- Kerkschat St. Plechelmusbasiliek, Oldenzaal
- Serie van 18 tinnen kannen gemaakt voor de Zwanenbroeders, Den Bosch
- Manuscripten en gedrukte boeken in de Librije, Zutphen
- Kerkschat St. Servaeskerk, Maastricht

Internationale regelgeving, verdragen en douanezaken

4.1 Douanemeldingen van problematische zendingen met cultuurgoederen

De douane raadpleegde de Inspectie zeven keer voor een culturele waardebeoordeling van goederen die ze bij haar controles aantrof. Het betrof advies over een zending houten Boeddha-beelden uit Thailand, vervolgens twee invoerzendingen: een verhuisboedel uit Ivoorkust en archeologische voorwerpen uit Pakistan, en twee uitvoerzendingen: meubelen en archeologische voorwerpen op doorreis vanuit Polen. Ook trof de douane een aantal stenen beelden aan uit Hong Kong en een zending houtsnijwerk uit China.

De uitvoerzending van Poolse archeologica ging niet vergezeld van de juiste vergunningen. Na het opmaken van een proces-verbaal door de douane kon de zending alsnog doorgaan. De zending uit Pakistan bleek archeologische voorwerpen te bevatten uit het grensgebied van Pakistan en Afghanistan die tot bedreigd erfgoed zijn te rekenen en die volgens de daar geldende wetgeving niet uitgevoerd hadden mogen worden. Op aangeven van de Inspectie heeft de douane de zending in beslag genomen en overgedragen aan de Koninklijke Marechaussee ter verder onderzoek. In de overige gevallen was de culturele waarde van de voorwerpen onvoldoende om verdere actie te rechtvaardigen.

Verder droeg de Inspectie er in 2005 toe bij dat een zending archeologische voorwerpen die in 2003 in Nederland in beslag was genomen, werd overgedragen aan Moldavië, waarvandaan de zending was verstuurd.

4.2 Samenwerking met douane

De Inspectie nam in 2005 zes maal deel aan het 'vraagbakenoverleg' met de vraagbaakfunctionarissen Cultuur van de Douane. Als douaniers bij een controle mogelijke cultuurgoederen aantreffen, kunnen ze als eerste terecht bij de vraagbaak. Het is verheugend dat met ingang van 2005 ook het Team Bijzondere Klantbehandeling en de risicoanalist voor cultuurgoederen structureel deelnemen aan het vraagbakenoverleg. Het Team Bijzondere Klantbehandeling verzorgt de afgifte van uitvoervergunningen voor cultuurgoederen. De risicoanalist houdt zich bezig met het opstellen van een handhavingsplan op het terrein van cultuur.

Driemaal werd het overleg gecombineerd met een speciale activiteit in het teken van het uitwisselen van kennis en ervaring. In juli bezocht het overleg het Delftse Museum Nusantara dat zich toelegt op het verzamelen van voorwerpen uit Indonesië. De conservator hield een presentatie over de diverse voorwerpen die de douane bij haar controles kan tegenkomen en leidde het gezelschap rond door het museum. In oktober werd in de praktijk getest hoe verschillende cultuurgoederen verschijnen op de beelden van de scan-apparatuur van de douane. Mede omdat de scan verschillende materialen apart kan detecteren, konden veel voorwerpen in de testkoffer die de Inspectie had ingepakt goed herkend worden. Ten slotte vond in december een overleg plaats in Groningen, op de werkplek van het Team Bijzondere Klantbehandeling.

Omdat het Team Bijzondere Klantbehandeling de uitvoervergunningen voor cultuurgoederen afgeeft onder verantwoordelijkheid van de Inspectie, overlegden deze diensten in 2005 ook eenmaal afzonderlijk met elkaar om enkele casussen te bespreken en lopende afspraken door te nemen. Ook was de Inspectie in 2005 betrokken bij het opstellen van een 'risicomatrix' en het handhavingsplan voor cultuurgoederen. De risicomatrix brengt per categorie cultuurgoederen de risico's in kaart, en het handhavingsplan geeft aan welke middelen kunnen worden ingezet om die risico's af te dekken. In 2006 zullen douane en Inspectie hiermee praktijkervaring opdoen.

4.3 Europese Unie

Het Raadgevend Comité voor cultuurgoederen heeft dit jaar eenmaal vergaderd. Besproken is onder meer een studie naar het verkeer van cultuurgoederen binnen de Europese Unie, de eerste resultaten van de evaluatie van de Richtlijn en de mogelijkheid om een uitvoervergunning te weigeren voor objecten uit derde landen met een onduidelijke herkomst. De tien nieuwe lidstaten kregen bij die gelegenheid de mogelijkheid om een presentatie te geven over de situatie van de uitvoering rond Richtlijn en Verordening in hun land.

Op verzoek van de Europese Commissie heeft de Inspectie meegewerkt aan een evaluatie van Verordening 3911/92 en Verordening 752/93 inzake de uitvoer van cultuurgoederen over de periode 2000-2005. De resultaten van de evaluatie worden in 2006 verwacht en zullen worden besproken in het Raadgevend Comité voor cultuurgoederen.

De resultaten van de in 2004 uitgevoerde evaluatie over de periode 1999-2003 van Richtlijn 93/7 inzake de teruggave van cultuurgoederen die onrechtmatig zijn uitgevoerd van het grondgebied van een lidstaat, noopten in 2005 tot een aanvulling van de gegevens. De resultaten van deze evaluatie worden eveneens in 2006 verwacht. De Inspectie heeft bij beide evaluaties aandacht gevraagd voor de conclusies van de in 2004 gehouden conferentie Illegal Trade in het kader van het Nederlands Voorzitterschap (zoals meer samenwerking tussen politie, douane en cultuurinstellingen op nationaal en op Europees niveau, betere informatie-uitwisseling tussen de betrokken diensten en Europese regelgeving op het gebied van de illegale invoer van beschermd erfgoed in de Europese Unie).

In 2005 is geen Richtlijn-zaak onder de aandacht van de Inspectie gebracht.

De Inspectie heeft in 2005 op verzoek van Europol meegewerkt aan de beantwoording van een questionnaire over Cultural Property Crime. Doel hiervan is een overzicht te krijgen van de instellingen die zich bezighouden met de bestrijding van illegale handel op het gebied van cultuurgoederen, de activiteiten die door deze instellingen worden ontplooid, de wetgeving en een aantal statistische gegevens. Het Handboek dat hieruit moet ontstaan, zal ten dienste staan van alle bevoegde autoriteiten in de lidstaten van de EU.

4.4 Irak (Sanctieregeling Irak 2004 II)

Op uitnodiging van de Inspectie gaven Joris Kila en René Teygeler, toen verbonden aan Cimic als expert cultuur, in april een lunchlezing over de situatie in Irak. Handel in Irakese cultuurgoederen die behoren tot beschermd cultuurbezit is verboden indien de culturele voorwerpen na 6 augustus 1990 uit Irak zijn uitgevoerd.

In maart kwam een zaak via de media ter attentie van de Inspectie. In een uitzending van het tv-programma Tussen kunst en kitsch werd een archeologisch voorwerp getoond dat recent afkomstig was uit Irak. Invoer daarvan is in Nederland verboden. Ten tijde van het schrijven van dit jaarverslag was deze zaak nog in onderzoek bij het ministerie van Defensie.

Een andere zaak waarin de Inspectie betrokken werd, was de aanvraag voor een uitvoervergunning door een kunsthandelaar voor een beurs in Zwitserland. Het leek hier te gaan om beschermd Irakees erfgoed, maar nadere expertise wees uit dat dit niet het geval was.

4.5 Haagse Conventie

Het wetsvoorstel tot teruggave van cultuurgoederen uit bezet gebied is in 2005 bijgesteld na kritiek van de Raad van State en de vragen van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van de Tweede Kamer die hierover zijn gesteld. De Inspectie voerde diverse interdepartementale overleggen (Justitie, Financiën, Buitenlandse Zaken, OCW) over het wetsvoorstel.

4.6 UNESCO

De Inspectie voerde diverse interdepartementale overleggen (Justitie, Financiën, Buitenlandse Zaken, OCW) over het nieuwe wetsvoorstel inzake onrechtmatige invoer, uitvoer of eigendomsoverdracht van cultuurgoederen. In het laatste kwart van het jaar begeleidde de Inspectie een stagiaire van de Universiteit van Amsterdam, drs. Sacha Husken, bij haar uitstekende onderzoek naar de implementatie van het UNESCO-verdrag. Het was een verkennend onderzoek naar de nationale wetgeving en ervaringen van diverse Westerse landen. Het onderzoek is zeer behulpzaam bij het te ontwikkelen toezicht van de Inspectie.

4.7 Werkgroep Handhaving nieuwe cultuurwetgeving

Op initiatief van de Inspectie is een werkgroep gestart over de handhaving van de nieuwe cultuurwetgeving. De werkgroep ziet het als belangrijkste taak om te zorgen voor een goede samenhang tussen beleid en uitvoering met betrekking tot de nieuwe

cultuurwetgeving. Onderwerpen van gesprek zijn de inzet van de Inspectie, het gewenste handhavingniveau en de gewenste prioriteiten. De werkgroep is samengesteld uit collega's van Wetgeving Juridische Zaken, Directie Toezicht & Handhaving, Directie Cultureel Erfgoed en het ministerie van Financiën en is tweemaal bij elkaar gekomen.

4.8 Stuurgroep Conferentie

De Inspectie is vertegenwoordigd in een interdepartementale stuurgroep (Justitie, Financiën, Korps Landelijke Politiediensten, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Europol en OCW) om verder te werken aan de conclusies van de in november 2004 gehouden conferentie Illegal Trade. De stuurgroep is in 2005 driemaal bij elkaar geweest.

4.9 Matra projecten

EVD Internationaal Ondernemen en Samenwerking is een agentschap van het ministerie van Economische Zaken dat in samenwerking met het ministerie van Buitenlandse Zaken Matra-programma's verzorgt voor Midden- en Oost-Europese landen. Matra staat voor Maatschappelijke Transformatie. Het gaat om programma's die versterking van instituties en de opbouw van capaciteit op niveau van de centrale overheid en het lokale bestuur beogen. De Inspectie was in 2005 betrokken bij twee culturele programma's, in Hongarije en Bulgarije. Doel is om beide landen meer inzicht te geven in de werkwijze van douane en Inspectie op het gebied van de Europese regelgeving voor cultuurgoederen, de manier van samenwerking, wetgeving en best practices. Beide projecten worden uitgevoerd door AO Management Consultants in Driebergen.

De Hongaarse douane heeft op 17 en 18 februari een bezoek gebracht aan de Nederlandse collega's. Gesproken is met medewerkers van de Belastingdienst/Douane en douanebeambten op de posten Douane Informatie Centrum Rotterdam en luchthaven Schiphol. Daarnaast heeft de Inspectie samen met de douane een workshop gegeven in Boedapest voor collega's van Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH), de Hongaarse Inspectie Cultuurbezit, de politie en de douane. Gesproken is over de werkwijze van Inspectie en douane, de samenwerking tussen de ministeries van Financiën en OCW op het gebied van de controle op cultuurgoederen en op welke wijze Nederland uitvoering geeft aan de Europese regelgeving voor cultuur. In juni heeft de Inspectie wederom een training gegeven, ditmaal voor een select aantal collega's van de KÖH, over richtlijn 93/7 en de kerntaken van de Inspectie.

Hongarije heeft veel handvatten van de Nederlandse collega's gekregen en is nu goed op weg: ze zijn begonnen met reguliere trainingen voor de douane en hebben procedures opgezet om hen te helpen met cultuurvragen, ze werken aan een database voor gestolen cultuurgoederen, hebben publicaties gemaakt voor de kunsthandel over gestolen kunstwerken en werken aan een samenwerkingsovereenkomst tussen politie, douane en KÖH.

In 2005 is gestart met een project met Bulgarije, ook hier zijn de counterparts de Bulgaarse Inspectie Cultuurbezit, het ministerie van Cultuur en de douane. Veel aandacht gaat uit naar wetgeving, institutionele en organisatorische structuur, capacity building van de nieuw opgerichte Inspectie en samenwerking. Een en ander gebeurt door middel van workshops en studiebezoeken in Nederland en Bulgarije. Het project duurt tot juni 2007. In 2006 zal een aantal workshops door de Inspectie worden verzorgd.

4.10 Bezoek Japanse delegatie

De Inspectie heeft in november een delegatie ontvangen uit Japan met collega's van het National Research Institute for Cultural Properties, het Japan Center for International Cooperation in Conservation en het ministerie van Cultuur in Tokio. Uitgebreid is gesproken over de doelstellingen en de werkwijze van de Erfgoedinspectie met alle hoofdinspecteurs.

4.11 Training Cultural Property Crime

De Inspectie heeft samen met collega's van het Korps Landelijke Politiediensten (Leo van der Hulst) en douane (Dick Mol) een training gegeven over The Dutch Approach, de interactie en samenwerking met andere autoriteiten. De training was bestemd voor de collega's van de nieuwe lidstaten en de kandidaat-lidstaten en werd gefinancierd door de Europese Commissie, DG Enlargement. De workshop werd georganiseerd in samenwerking met Europol en het Hongaarse ministerie van Cultureel Erfgoed. De training vond in juni plaats in Boedapest.

Overzicht afgegeven cultuurvergunningen 2005

Aantal	Land bestemming	cat. 1	cat. 2	cat. 3	cat. 3a	cat. 4	cat. 5	cat. 6
	Argentinië							
9	Australië	1		5				1
1	Brazilië							
	Bulgarije							
2	Canada	1		1				
	Caymaneilanden							
	Chili							
2	Hongkong	1		1				
2	Indonesië	2						
1	Israël							
29	Japan			15	1	3	6	
1	Mexico							
1	Moldavië	1						
	Nieuw Zeeland							
2	Noorwegen	2						
	Polen							
1	Qatar	1						
1	Oekraïne							
	Rusland							
	Servië en Montenegro							
1	Singapore			1				
	Taiwan							
1	Ver. Arab. Emiraten			1				
131	Verenigde Staten	29		37	15	19	3	4
49	Wereld m.u.v. EEG							
3	Zuid-Korea			3				
35	Zwitserland	9		16	2	1	1	1
272		47		80	18	23	10	6

In 2005 zijn er in totaal 284 vergunningen afgegeven, waarvan 12 vergunningen zijn ingetrokken.

Colofon

Uitgave

Erfgoedinspectie / Collecties
Hoftoren, Rijnstraat 50
Postbus 16478 (IPC 3500)
2500 BL Den Haag

Algemeen telefoonnummer	+31 (0)70 – 412 4012
Fax	+31 (0)70 – 412 4014
E-mail	info@erfgoedinspectie.nl
Website	www.erfgoedinspectie.nl

ISBN-10	90-77510-21-4
ISBN-13	978-90-77510-21-4

Den Haag, augustus 2006

Over de Erfgoedinspectie / Collecties

De sector Collecties houdt toezicht op het behoud en beheer van de rijkscollecties in ongeveer veertig verzelfstandigde rijksmusea. De sector inspecteert de registratie, de conservering, het depot- en het risicobeheer van de rijkscollecties.

De sector inspecteert daarnaast voorwerpen van nationaal belang die geen deel uitmaken van de rijkscollecties. Deze voorwerpen worden beschermd door de Wet tot behoud van cultuurbezit 1984.

Een derde taak van de sector Collecties is het autoriseren van vergunningen voor de uitvoer van cultuurgoederen. Cultuurgoederen met een bepaalde ouderdom en waarde mogen alleen met een vergunning uit de Europese Unie worden uitgevoerd.

